

Akmalova Rayhona Baxtiyor qizi

Buxoro davlat universiteti talabasi

rayhonaakmalova461@gmail.com

TIL BILIMINING GIDLIK FAOLIYATIDAGI O'RNI: KO'P TILLI GIDLAR UCHUN STRATEGIYALAR

Annotatsiya: Mazkur maqolada gidlik faoliyatida til bilimining o'rni, ko'p tillilikning afzalliklari va samarali aloqa uchun zarur strategiyalar yoritilgan. Turizmga gidning kommunikativ kompetensiyasi markaziy o'rinni egallaydi, ayniqsa ko'p millatli sayyohlar bilan ishlaganda. Maqolada gidlar uchun ko'p tillilik asosida samarali muloqot yuritish, madaniy kompetensiyani rivojlantirish va zamonaviy til o'rganish metodlari bo'yicha taklif va tavsiyalar keltirilgan.

Kalit so'zlar: til bilimi, gid, ko'p tillilik, strategiyalar, kommunikativ kompetensiya, madaniy moslashuv.

Kirish

Bugungi globallashuv davrida turizm sohasi jadal sur'atlarda rivojlanmoqda. Turli millat va madaniyat vakillarining o'zaro aloqasi turizm xizmatlarining sifatini oshirishni, ayniqsa, gidlik faoliyatida yuqori darajadagi til bilimini talab etmoqda. Gid nafaqat ma'lumot beruvchi shaxs, balki ikki madaniyat o'rtasidagi vositachidir. Shu sababli, gidning til kompetensiyasi u bilan muloqot qilayotgan sayyohlar bilan samarali aloqa qilishda muhim ahamiyat kasb etadi. Ayniqsa, ko'p tilli gidlar uchun kommunikativ strategiyalarni ishlab chiqish dolzarb masalalardan biridir.

Adabiyotlar sharhi

Til bilimi va turizm o'zaro uzviy bog'liq sohalar sifatida ko'plab tadqiqotlarda o'rganilgan. C. Kramsch (1998) madaniyatlararo kommunikatsiyaning til bilimi bilan bevosita bog'liqligini ta'kidlagan. B. Xodjayev (2021) esa o'zbek gidlarining xorijiy tillarni o'zlashtirish darajasiga e'tibor qaratgan. Gidlar uchun kommunikativ kompetensiya haqida G. Richards (2011) madaniyatlararo muloqotning muhimligini qayd etadi. Shuningdek, E. Karimova (2019) ko'p tilli gidlar uchun interaktiv metodlardan foydalanish samaradorligini o'rganib chiqqan. Umuman olganda, til bilimi, madaniyatlararo kompetensiya va aloqa strategiyalari zamonaviy gidlar tayyorlashda asosiy yo'nalishlar sifatida ajralib turadi.

Metodologiya

Tadqiqotda sifatli tahlil usuli qo'llanildi. Toshkent shahridagi 20 nafar amaliyotdagi gidlar bilan intervyular tashkil qilindi. Ular orasida 1 tildan ko'proq tilni biladigan gidlar ustuvor ravishda tanlandi. Intervyular orqali til bilimi, kundalik gidlik faoliyatidagi tilga oid muammolar, strategiyalar va tajribalar to'g'risida ma'lumotlar yig'ildi. Olingan natijalar kontent tahlil metodi asosida umumlashtirildi.

Mazkur tadqiqotda sifatli (kvalitativ) tadqiqot metodologiyasi asos qilib olindi, chunki u gidlarning til bilimiga asoslangan amaliy tajribalarini chuqur o'rganish, strategiyalarini aniqlash va tilga oid ehtiyojlarini tahlil qilish imkonini beradi. Asosiy maqsad — ko'p tilli gidlarning

kommunikativ kompetensiyasi, til o'rganishdagi yondashuvlari hamda muloqotda duch keladigan real muammolarni aniqlashdir.

Tadqiqot uchun Toshkent, Samarqand va Buxoro shaharlarida faoliyat yuritayotgan 20 nafar tajribali gid tanlab olindi. Ularning tanlanishi quyidagi mezonlarga asoslandi:

Kamida ikki yoki undan ortiq xorijiy tilni bilishi;

Kamida 3 yillik gidlik tajribasiga ega bo'lishi;

Faoliyat doirasida xorijiy sayyohlar bilan doimiy muloqotda bo'lishi.

Ishtirokchilarning yoshi 25–45 oraliq'ida bo'lib, ularning 60% ayollar va 40% erkaklardir. Bu guruh turli millatlar bilan ishlagan, ko'p tillilikni faol qo'llaydigan vakillardan iborat.

Tadqiqotda quyidagi sifatli ma'lumot yig'ish usullari qo'llanildi:

Yarim tuzilgan intervyular: Har bir ishtirokchi bilan 30–45 daqiqalik suhbat o'tkazildi. Savollar gidlik faoliyatidagi til bilimining roli, kundalik faoliyatda duch kelinadigan til to'siqlari, individual o'rganish metodlari va ishlatilayotgan kommunikatsion strategiyalarni qamrab oldi.

Kuzatuv: 5 nafar gidning sayohat jarayonidagi faoliyati bevosita kuzatildi. Bu orqali ularning turli tillarda qanday muloqot olib borishi, sayyohlarning savollariga munosabati, va tilga oid qiyinchiliklarga qanday yondashishi tahlil qilindi.

So'rovnoma: 20 nafar gidga 15 ta yopiq va ochiq savoldan iborat so'rovnoma tarqatildi. Unda ularning til o'rganishdagi uslubi, texnologik vositalardan foydalanish holati va muloqotdagi o'ziga xos yondashuvlari o'rganildi.

Ma'lumotlarni tahlil qilish

Olingan intervyu va kuzatuv natijalari **kontent tahlili** usuli yordamida kodlashtirildi va mavzular bo'yicha guruhlashtirildi. So'rovnomalar esa statistik jihatdan (foizlarda) tahlil qilindi. Asosiy aniqlangan mavzular quyidagilar bo'ldi:

- Ko'p tillilikka erishish yo'llari (mustaqil ta'lim, onlayn platformalar, immersiya);
- Gidlik faoliyatida eng ko'p ishlatiladigan kommunikatsion strategiyalar (parafraza, tilni soddalashtirish, gestikulyatsiya);
- Til to'siqlarini yengish texnikalari (mobil tarjimonlar, oldindan tayyorlangan skriptlar);
- Madaniyatlararo muloqotda duch kelinadigan muammolar va ularga berilgan moslashuvli javoblar.

Tahlil davomida til bilimining chuqurligi, uni amaliyotda qo'llay olish qobiliyati va bu bilimning xizmat sifatiga ta'siri o'rtaidagi bog'liqlik aniqlashtirildi.

Natijalar

Tahlillar shuni ko'rsatdiki, quyidagi jihatlar gidlik faoliyatida til bilimining asosiy ustunliklarini tashkil qiladi:

1. **Ko‘p tillilik – moslashuvchanlik:** Ko‘p tilli gidlar turli millat sayyohlari bilan oson aloqa o‘rnatishadi.
2. **Madaniy tafovutlarni ko‘ra bilish:** Har bir til bilan birga madaniyatga oid bilimlar ham egallanadi.
3. **Ish imkoniyatlarining kengayishi:** Ko‘p tillilik gidlarga xalqaro tadbirlarda ishtirok etish imkonini beradi.
4. **Sayyohlar bilan shaxsiy aloqa:** Til bilimi sayyohlar bilan iliq, samimiy muloqotni kuchaytiradi.

Shuningdek, ko‘p tilli gidlar quyidagi strategiyalarni muvaffaqiyatli qo‘llashini qayd etish mumkin:

- Ssenariy asosida nutq tayyorlash
- Qisqargan frazalarni yod olish
- Tilga oid mobil ilovalardan foydalanish
- Raqamli tarjima vositalarini ehtiyotkorlik bilan qo‘llash
- Madaniy iboralarni o‘rganish orqali muloqotni yanada samimiylashtirish

Munozara

Gidning til bilimi — bu uning professional imijini shakllantiruvchi omillardandir. Natijalar ko‘rsatadiki, nafaqat lingvistik bilim, balki pragmatik va madaniy bilimlar ham gid faoliyatida hal qiluvchi rol o‘ynaydi. Ko‘p tilli gidlar til o‘rganishda mustaqil strategiyalar ishlab chiqqan bo‘lib, bu ularning samaradorligini oshirgan. Bu jihat o‘quv dasturlarini qayta ko‘rib chiqish, amaliyotga yaqinlashtirish va zamonaviy texnologiyalarni joriy etishni taqozo etadi.

Xulosa

Gidlik faoliyatida til bilimining o‘rni beqiyosdir. Ayniqsa, ko‘p tilli gidlar nafaqat axborot yetkazuvchi, balki madaniyatlararo ko‘prik rolini bajaradi. Shuning uchun til bilimini chuqurlashtirish, muloqotga doir strategiyalarni ishlab chiqish, zamonaviy texnologiyalarni jalb qilish zamonaviy gidlar uchun muhim yo‘nalishlardandir. Kelgusida bu sohada maxsus treninglar va interaktiv kurslarni tashkil etish maqsadga muvofiqdir.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Kramersch, C. (1998). *Language and Culture*. Oxford University Press.
2. Richards, G. (2011). *Cultural Tourism: Global and Local Perspectives*. Routledge.
3. Karimova, E. (2019). “Ko‘p tilli gidlar uchun zamonaviy ta‘lim metodlari”, *Turizm va Madaniyat*, №3.
4. Ходжаев, Б. (2021). “Туризм соҳасида тил ўрганишининг афзалликлари”, *Ўзбекистон туризми*, №5.
5. Brown, H. D. (2007). *Principles of Language Learning and Teaching*. Pearson.
6. Nurmatova, G. (2020). “Gidlar uchun kommunikativ kompetensiya”, *Til va Jamiyat*, №2.
7. Dörnyei, Z. (2005). *The Psychology of the Language Learner*. Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum.
8. Mamrasulova, D. (2023). “O‘zbekiston gidlari uchun ko‘p tillilik strategiyalari”, *Yosh olimlar jurnali*, №4.